



DOSSIER RISICOANALYSE

Wie een jeugdverblijf of kampeerterrein uitbaat, stelt zich bloot aan risico's. Daaraan ontkomen is onmogelijk. Moet je als uitbater dan dagelijks angst hebben of - nog extremer - de uitbating stoppen? Uiteraard niet! Als uitbater kan je gelukkig al die risico's beheren tot het aanvaardbaar wordt voor de ouders die hun kinderen laten overnachten, voor de vrijwilligers die helpen of voor het personeel dat je

tewerkstelt. Wie dit doet, beheert de risico's als 'een voorzichtig en redelijk persoon' en moet zich minder zorgen maken. Rest enkel nog de vraag hoe je precies omgaat met die risico's. Als antwoord op die vraag staan we stil bij het concept risicoanalyse, met als motto 'beter voorkomen dan genezen'.

De meerwaarde van een risicoanalyse

Wat kan er in en rondom een jeugdverblijf of kampeerterein foutlopen? Je zou dit op zijn beloop kunnen laten om vervolgens de gevolgen te dragen. Of je kan de denkoefening vooraf maken, zodat er zo weinig mogelijk fout hoeft te lopen. Het behoeft geen betoog dat dit laatste de voorkeur geniet. Het concept van een risicoanalyse zet daarop in.

Waarom een risicoanalyse?

Een risicoanalyse maak je in de eerste plaats om de veiligheid van personen (en kinderen en jongeren in het bijzonder) te garanderen. Daarnaast speelt natuurlijk ook de aansprakelijkheid een rol. Met een risicoanalyse toon je aan dat je je uitbating ook beheert als een 'voorzichtig en redelijk persoon', wat belangrijk is in de rechtspraak en bij verzekeringskwesties.

Met een risicoanalyse breng je op een structurele manier in kaart wat kan foutlopen. Je zoekt naar de potentiële gevaren, schat de risico's in en werkt preventieve maatregelen uit om de risico's te elimineren of tot een minimum te beperken. Het doel is uiteindelijk schade aan personen of infrastructuur te vermijden.

Sluit een goede risicoanalyse alle gevaren en risico's volledig uit? Neen, dat kan jammer genoeg niet. Daarom komen in een risicoanalyse ook scenario's aan bod waarbij gevaren en risico's toch tot schade leiden. Zo ben je voorbereid en kan je de schade en daarbij horende aansprakelijkheid beperken.

Door de gevaren en risico's uit te schrijven in een risicoanalyse, toon je aan dat veiligheid hoog in het vaandel wordt gedragen. Maar dankzij een uitgeschreven risicoanalyse is het uitwisselen van opgebouwde ervaringen aan iedereen die betrokken is bij de uitbating en het doorgeven aan de opvolgers ook heel wat eenvoudiger.

DRIE STAPPEN

Het concept risicoanalyse bestaat uit drie stappen: het inventariseren van gevaren, het inschatten van risico's en het nemen van preventieve en curatieve maatregelen.

Gevaren inventariseren

Een eerste stap in de risicoanalyse is het in kaart brengen van de gevaren. Daarbij wordt gekeken naar de eigenschappen van elk product, elke stof en elke situatie die gevaarlijk zijn en eventueel tot schade kunnen leiden.

Risico's inschatten

De volgende stap is het inventariseren van de risico's, dit op basis van de geïnventariseerde gevaren en het inschatten in welke mate deze risico's zullen leiden tot schade. Hoe risicovol een potentieel gevaar is en dus veel of weinig schade kan berokkenen, hangt af van verschillende risicofactoren.

Aan de hand van een concreet voorbeeld, nl. de potentiële gevaren van een bosrijke omgeving, lichten we vijf risicofactoren toe. Want zowel bosbeheer als spelen in een bos zijn niet altijd zonder risico.



Door slijtage kan het risico verhogen.

1. De locatie

Gevaren hangen vaak samen met specifieke locaties. Waar bevindt het jeugdverblijf of kampeerterrein zich? Een jeugdverblijf in een bosrijke omgeving kent nl. andere gevaren dan in een stedelijke context. En ook risico's zijn verbonden aan locaties. Waar staan de bomen? Staan ze bijvoorbeeld vlakbij het jeugdverblijf, dan is het risico reëel dat vallende takken schade aanrichten aan het gebouw.

2. Wie

De kennis of bekwaamheid van personen of het aantal aanwezige personen hebben ook een belangrijke invloed op de risico's. In het geval van bosbeheer stijgt de kans op ongevallen als opleiding en/of ervaring ontbreken, in het spel speelt dan weer de leeftijd een rol. Oudere kinderen kunnen de risico's nl. beter inschatten, maar zullen zich soms ook stoerder gedragen. Bij een bosspel stijgt de kans op een lichamelijk letsel ook als de groep groter wordt.

3. Wanneer

Het tijdstip is eveneens een belangrijke risicofactor. Bij stormweer is het risico veel groter dan bij rustige weersomstandigheden. Schade aan gebouwen is dan niet uit te sluiten en spelen in het bos is dan ronduit gevaarlijk.

4. Duur en frequentie

Duur en frequentie zijn nog twee risicofactoren waarmee rekening moet worden gehouden. De risico's stijgen namelijk wanneer je frequenter of langer wordt blootgesteld aan het gevaar. Concreet wordt bosbeheer risicovoller als je dit frequenter en langer doet. Maar duur kan ook nog een ander risico inhouden. Zo kunnen taken die te lang duren een impact hebben op het concentratievermogen, met meer ongevallen tot gevolg.

5. De hoeveelheid of intensiteit

Nog twee factoren die een impact hebben op de risico's zijn hoeveelheid en intensiteit. De kans op vallende takken stijgt naarmate er meer bomen staan. En veel bomen betekent ook een intenser bosbeheer, opnieuw met een stijging van het risico tot gevolg.

In een risicoanalyse moet je met alle risicofactoren rekening houden. De combinatie van die risicofactoren en de impact die ze elk hebben op de risico's, zullen de kans op schade doen toe- of afnemen.

Maatregelen nemen

Als de gevaren en risico's geïnventariseerd zijn, volgt de volgende stap: het formuleren van maatregelen. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen preventieve en curatieve maatregelen.

In de hiërarchie van preventieve maatregelen staat het vermijden en elimineren van het gevaar en de risico's bovenaan. In een bosrijke omgeving zou je alle bomen kunnen rooien. Dan vermijd je vallende takken en bomen en is bosbeheer niet meer nodig. Maar dat is natuurlijk niet de bedoeling. Wel kan je bepaalde risico's overdragen. Bij bosbeheer kan je de gevaren die inherent zijn aan de job voor personeel en vrijwilligers, elimineren door dit uit te besteden aan een gespecialiseerde firma. Opgelet echter: bij het uitbesteden blijf je als uitbater verantwoordelijk voor het correct uitvoeren van de taken, dit voor zover je dit kan inschatten. Als uitbater moet je dus ingrijpen als bijvoorbeeld gewerkt wordt zonder individueel beschermingsmateriaal.



Bepaalde jobs, zoals bosbeheer, besteed je misschien beter uit aan gespecialiseerde firma's

De volgende stap in de hiërarchie van de preventieve maatregelen is het accepteren en tegelijk reduceren van de risico's tot een aanvaardbaar niveau. Dit doe je door organisatorische maatregelen te nemen en de gevaren en risico's eerst collectief (waar mogelijk) en daarna individueel af te schermen.

Collectief afschermen van de gevaren en risico's betekent dat je initiatieven neemt voor het personeel, de groep vrijwilligers of de verblijvende groep in het algemeen. Dit doe je bijvoorbeeld na een storm door het tijdelijk afbakenen van risicozones in het bos. Zo vermijd je dat spelende kinderen de zones betreden, tot de risico's via bosbeheer terug op een aanvaardbaar niveau zijn gebracht. Individueel afschermen van gevaren en risico's betekent dat je per persoon initiatieven neemt. Denk bijvoorbeeld aan het aanbieden van beschermende kledij. Zo zijn veiligheidsschoenen tijdens bosbeheer zeker aangewezen.

Tot slot vallen onder preventieve maatregelen nog organisatorische zaken, zoals de afspraken in het huishoudelijk reglement (bijvoorbeeld: het bos wordt bij storm niet betreden) of het plaatsen van informatieborden waarop vermeld staat waarom een zone wordt afgebakend.

Ondanks de preventieve maatregelen is schade niet altijd uit te sluiten. De volgende logische stap is die schade beperken en hiervoor zijn curatieve maatregelen nodig. Een curatieve maatregel is bijvoorbeeld het voorzien van een verbanddoos om gekwetste personen te verzorgen. Maar het kunnen ook materialen (bijvoorbeeld reservedakpannen) zijn om snelle en eventueel tijdelijke herstellingen uit te voeren en zo bijkomende schade te voorkomen.

Hoewel er een onderscheid wordt gemaakt tussen verschillende maatregelen, staan ze in de praktijk niet los van elkaar. In een goede risicoanalyse moet daarom altijd een combinatie van maatregelen worden uitgeschreven.

Handen uit de mouwen

WANNEER?

Het algemene principe is dat je een risicoanalyse maakt voordat je iets of iemand blootstelt aan bepaalde gevaren. Heb je nog geen enkele risicoanalyse opgesteld, dan start je met de risicoanalyses die wettelijk verplicht zijn (zie verder). Daarna kan je focussen op de geïnventariseerde gevaren waarvan wordt ingeschat dat de risico's het grootste zijn (zie de aanbevolen risicoanalyse).

Een risicoanalyse is een dynamisch proces. Bestaande risicoanalyses worden constant geëvalueerd en indien nodig bijgesteld. Bovendien wordt bij elk nieuw product, elke nieuwe stof of elke nieuwe situatie een nieuwe risicoanalyse opgemaakt. Daarom zijn risicoanalyses nooit helemaal klaar.



Bij een vijver schuilen meerdere risico's.

WIE?

De eindverantwoordelijke van het jeugdverblijf staat in voor de risicoanalyse, maar het beheersen van gevaren, risico's en schade ligt bij iedereen die bij de uitbating betrokken is. In jeugdverblijven waar personeel wordt tewerkgesteld zijn dat de werkgever, de preventieadviseur, het comité voor preventie en bescherming op het werk (als er meer dan 50 werknemers zijn) en de werknemers. Maar ook vrijwilligers, in eender welke context, dragen op vlak van preventie een verantwoordelijkheid. Kortom: iedereen heeft een opdracht te vervullen.

Een open houding naar externen zoals de brandweer, maar ook het organiseren van inspraak zijn in dat opzicht noodzakelijk. Zo wordt iedereen betrokken in het proces, worden initiatieven gestimuleerd en ondersteund en wordt de risicoanalyse een gedragen instrument. Om de inspraak te optimaliseren, kan eventueel nog in vorming geïnvesteerd worden om de kennis rond risicobeheersing te vergroten.

HOE?

Op zoek naar de juiste methodiek

Er bestaan diverse methoden om een risicoanalyse vorm te geven. Sommige methodes richten zich op kwantitatieve risicoanalyses waarbij de risico's in meetbare criteria worden uitgedrukt. Dat is bijvoorbeeld zinvol om de financiële risico's van investeringen in te schatten. Andere methodes focussen meer op de kwalitatieve risicoanalyse. Dit zijn methodes die ontwikkeld zijn voor risico's die niet of moeilijk meetbaar zijn. De methodes gaan uit van verschillende scenario's om vervolgens de risico's te bepalen.

De verschillende methodes voor zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve risicoanalyses zijn meestal vrij beschikbaar. Welke methode je best kiest, hangt af van de eigen situatie. Zie je door het bos de bomen niet, dan kan je hulp inroepen van personen met expertise of gluren bij collega-uitbaters. Op basis van die ervaringen is het wellicht eenvoudiger om een methodiek te kiezen en misschien gedeeltelijk over te nemen. Veel gevaren en risico's zullen nl. voor een groot gedeelte gelijklopend zijn.

Concretiseren

Een goede risicoanalyse formuleert duidelijk welke doelen worden nagestreefd. Aan die doelen worden vervolgens indicatoren gekoppeld. Die omschrijven wat concreet gerealiseerd moet worden om de vooropgestelde doelstelling te behalen. Een volgende stap is het duidelijk formuleren van verantwoordelijkheden en taken.

Wanneer doelstellingen, indicatoren, verantwoordelijkheden en taken duidelijk zijn, weet iedereen precies wat er van hem of haar verwacht wordt.

Een voorbeeld: een kampvuur houdt altijd gevaar in. Mogelijke risico's zijn brandwonden bij aanwezig zijn of een onvoorziene uitbreiding van het kampvuur. Om de doelen (brandwonden en uitbreiding brand vermijden) te bereiken, worden volgende indicatoren geformuleerd: het kampvuur heeft een diameter van maximaal twee meter en vuur maken wordt verboden bij een windkracht van minstens 5 Beaufort. De uitbater brengt de groepsverantwoordelijke op de hoogte van de indicatoren.

Evalueren en bijsturen

Een risicoanalyse vloeit voort uit een voortdurend proces. Een risicoanalyse vereist daarom op regelmatige basis een evaluatie en indien nodig bijsturing. Om dit structureel te verankeren, wordt preventie best een vast onderdeel tijdens overlegmomenten. Denk daarbij aan vergaderingen op organisatieniveau of individuele (functionering)gesprekken. Tijdens die gesprekken kunnen nieuwe gevaren en risico's gedetecteerd worden of enkele procedures verfijnd worden naar aanleiding van een schadegeval. Tot slot kan je een risicoanalyse ook evalueren en bijsturen aan de hand van gerichte oefeningen.

Verplichte risicoanalyses

Als werkgever

Wie personeel in dienst heeft, moet voldoen aan de wetgeving inzake welzijn op het werk. Sinds 4 augustus 1996 is dat de basiswet op het vlak van veiligheid en gezondheid op het werk. Deze wet wordt verder concreet gemaakt in de codex over het welzijn op het werk. In die codex staat o.a. opgenomen dat de werkgever moet voorzien in een risicoanalyse brand en elektriciteit.

Vrijwilligers staan in de wetgeving niet expliciet vermeld, toch mag je verwachten dat ze dezelfde bescherming genieten als werknemers. Daarom wordt de wetgeving inzake welzijn op het werk veiligheidshalve soms toegepast op vrijwilligers. Of de wetgeving kan dienen als inspiratiebron omdat de preventiemaatregelen die erin vermeld staan voor iedereen interessant zijn, ongeacht of je werknemer of vrijwilliger bent.

Het dynamisch risicobeheersingssysteem

De wetgeving verplicht de werkgever een dynamisch risicobeheersingssysteem uit te werken. Dit moet een planmatige aanpak van preventie garanderen. Het systeem legt de werkgever een dwingend kader op waaraan hij verder in alle flexibiliteit invulling moet geven. Dit wil echter niet zeggen dat er volledige vrijheid is. In de codex staan ook een aantal minimumregels die verplicht van toepassing zijn.

Het dynamisch risicobeheersingssysteem bevat volgende domeinen:

- arbeidsveiligheid
- bescherming van de gezondheid van de werknemer
- psychosociale aspecten van het werk
- ergonomie
- arbeidshygiëne
- verfraaiing van de arbeidsplaatsen
- maatregelen van de onderneming met betrekking tot het leefmilieu

De domeinen moeten allemaal in het dynamisch risicobeheersingssysteem aan bod komen. Bovendien staan de domeinen niet los van elkaar, waardoor preventieve maatregelen in het ene domein ook een weerslag kunnen hebben op maatregelen in een ander domein. Met die wisselwerking

moet je in het dynamisch risicobeheersingssysteem ook rekening houden.

De algemene risicoanalyse, het globaal preventieplan en het jaarlijkse actieplan

Het dynamisch risicobeheersingssysteem wordt opgebouwd aan de hand van drie documenten.

Eerst voer je een algemene risicoanalyse uit en schrijf je die bevindingen uit. De risicoanalyse bestaat uit het identificeren van de gevaren en het inschatten van de risico's. Dit gebeurt op het niveau van de organisatie, de functie en het individu.

Daarna werk je de maatregelen uit om risico's te vermijden of te beperken. De maatregelen op lange termijn worden neergepend in een globaal preventieplan, dat wordt opgesteld voor vijf jaar.

Dit plan vormt ten slotte de basis voor het jaarlijkse actieplan. Dit bevat de concrete acties die je zal uitvoeren om de risico's te voorkomen of beperken.

Hulpmiddelen

Er bestaan verschillende methodieken die helpen bij het identificeren van gevaren, het inschatten van risico's en het bepalen van preventieve maatregelen. Voor jeugdverblijven zijn de SOBANE strategie in combinatie met de Déparis-gidsen of de OIRA methode interessant, omdat ze zich richten op kleinere organisaties. Bovendien worden ze gratis aangeboden. Daarnaast houden de methodieken rekening met alle mogelijke risico's en behouden ze het overzicht.

De risicodomeinen van de SOBANE-strategie

Personeelsvoorzieningen	Lawaai
Machines en handgereedschappen	Thermische omgevingsfactoren
Veiligheid (ongevallen, vallen, uitglijden ...)	Gevaarlijke chemische producten
Elektriciteit	Biologische agentia
Risico's van brand of explosie	Globale lichaamstrillingen
Beeldschermwerk	Hand-arm trillingen
Musculo-skeletale aandoeningen (MSA)	Psychologische aspecten
Verlichting	

Waarop de methodieken geen antwoord bieden, is de vraag welke risico's je eerst moet aanpakken. Wil je weten wat de grootste risico's zijn, kan je rangschikkingsmethoden gebruiken. Alle beschikbare methoden opsommen zou ons te ver leiden, daarvoor verwijzen we naar de FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg die een brochure 'risicoanalyse' aanbiedt waarin alle methodieken vermeld staan.



De wetgeving inzake welzijn op het werk is de basiswet op vlak van veiligheid en gezondheid op het werk.



Het kb op de speeltoestellen verplicht een risicoanalyse.

Speeltoestellen

Wanneer het jeugdverblijf of kampeerterein een speelterrein heeft met minstens één speeltoestel, dan zijn het kb van 28 maart 2001 (betreffende de veiligheid van speeltoestellen) en het kb van 28 maart 2001 (betreffende de uitbating van speeltoestellen) van toepassing. Tenminste als het speeltoestel voldoet aan de definitie. "Een speeltoestel is een product bestemd voor vermaak of ontspanning, ontworpen of kenmerkend bestemd om te worden gebruikt door personen die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt, waarbij uitsluitend van zwaartekracht of van fysieke kracht van de mens gebruik wordt gemaakt en bestemd voor collectief gebruik op een tijdelijk of blijvend speelterrein." Een zelfgebouwd kamp, een tijdelijke sjoerconstructie of een omgevallen boom vallen hier bijvoorbeeld niet onder.

Val je onder het kb, dan ben je verantwoordelijk voor de veiligheid van de speeltoestellen en de -terreinen. Wettelijk word je verplicht om te voldoen aan de algemene veiligheidsverplichtingen. Dit houdt concreet in dat je voorziet in:

- uitvoering van een risicoanalyse
- opstellen van preventiemaatregelen
- toepassen van die preventiemaatregelen tijdens de opstelling en de uitbating van het speelterrein
- opstellen van een inspectie- en onderhoudsschema

Met een downloadbare tool van de FOD Economie is het mogelijk om een risicoanalyse en een inspectie- en onderhoudsschema op te maken. Het gebruik van de tool is praktisch, maar niet verplicht. Werk je liever zelf een systeem uit, raadpleeg dan zeker de website van de FOD Economie. Zo weet je wat in de risicoanalyse (en andere documenten) wettelijk minstens vermeld moet worden.

Legionella

Met het legionellabesluit van 4 mei 2007 wil de Vlaamse regering de veteranenziekte preventief bestrijden. Dit is een potentieel ernstige longontsteking die kan optreden door het inademen van kleine in de lucht zwevende waternevel besmet met legionellabacteriën. Jeugdverblijven met een collectieve watervoorziening en een capaciteit vanaf 15 personen moeten aan het besluit voldoen. Het opstellen van een risicoanalyse en een beheersplan is pas verplicht voor jeugdverblijven zonder conformiteitsattest en met een capaciteit vanaf 41 personen. Voor jeugdverblijven met een kleinere capaciteit is het besluit minder streng.

Om de risicoanalyse vorm te geven, stelt het Agentschap zorg en gezondheid twintig fiches ter beschikking. Elke fiche omschrijft een potentieel gevaar in de sanitaire watervoorziening bestemd voor menselijke consumptie. Het document bevat volgende onderdelen:

- **Hotspot:** daarin wordt een potentieel installatieonderdeel dat een risico vormt, geïdentificeerd.
- **Illustraties, foto's of schema's:** die illustreren de hotspot en worden omschreven.
- **Risico-omschrijving:** een omschrijving van de factoren die in de hotspot gunstig zijn voor de legionellabacterie. Dit wordt vervolgens puntsgewijs samengevat in enkele legionellabevorderende factoren.
- **Risicobeoordeling:** daarin wordt de kans ingeschat dat er effectief groei van de legionellabacterie optreedt, waardoor het ook een risico vormt voor de volksgezondheid.
- **Oplossing:** dit bevat preventieve maatregelen die de groei van de legionellabacterie moeten verminderen of stagneren, zodat het risico op een besmetting wordt beperkt of uitgesloten.

De fiches zijn een leidraad en moeten uiteraard aangepast worden aan de eigen situatie.

Liften

Jeugdverblijven met een personenlift (geen trapliften) zijn gebonden aan diverse wetgeving. Zo verplicht het kb van 9 maart 2003 (betreffende de beveiliging van liften) eigenaars of beheerders van liften tot het opstellen van een risicoanalyse. In tegenstelling tot de bovenstaande risicoanalyses kan je dit niet zelf doen. Het kb eist dat de risicoanalyse wordt opgesteld door een externe dienst voor technische controle (EDTC). De EDTC kan je vrij kiezen, een lijst vind je op de website van de FOD Economie.

De risicoanalyse moet ten laatste 15 jaar na de eerste indienststelling van de lift uitgevoerd worden. Daarna moet dit herhaald worden met tussentijden van maximum 15 jaar. De risicoanalyse gebeurt op een uniforme manier. Hiervoor gebruikt elke EDTC een specifieke controlelijst die rekening houdt met de technische kenmerken van de liften en met de specifieke gebruikswaarden. De controlelijst is terug te vinden als bijlage bij het koninklijk besluit.

Uit de risicoanalyse vloeien enerzijds risico's voort waarvoor de installatie niet onmiddellijk moet worden gemoderniseerd en anderzijds (eventueel) ernstige risico's waarvoor een onmiddellijke interventie wel noodzakelijk is. In dit laatste geval kan de EDTC ook beslissen om de lift buiten dienst te stellen.

Hoogteparcours

Een hoogteparcours is volgens de FOD Economie een dienst die valt onder de regelgeving van de actieve ontspanningsevenementen. Hierdoor moet een hoogteparcours voldoen aan de regelgeving vermeld in het wetboek economisch recht, boek IX (betreffende de veiligheid van producten en diensten). Aanvullend moet het hoogteparcours ook nog voldoen aan het kb van 25 april 2004 (houdende reglementering van de organisatie van actieve ontspanningsevenementen). Eén van de verplichtingen uit die wetgeving is het opstellen van een risicoanalyse.

Als ondersteuning werd door de FOD Economie een leidraad uitgewerkt en een website ontwikkeld waarop vermeld staat wat van de risicoanalyse verwacht wordt en welke elementen zeker aanwezig moeten zijn.

Voor meer informatie surf je naar www.cjt.be/ondersteuning/risicoanalyse.



Terrein - Achtergebleven piketten zijn een potentieel gevaar en verhogen het risico op bijvoorbeeld kwetsuren.

Aanbevolen risicoanalyses

Niet alle potentiële gevaren in en rondom jeugdverblijven en kampeerterrainen vallen onder de verplichte risicoanalyses. Toch worden die gevaren ook best onder de loep genomen, wil je handelen als een 'voorzichtig en redelijk persoon'. In de jeugdverblijfssector zijn dit voornamelijk volgende elementen: vuur, water, hoogte, mobiliteit, dieren en terrein.

Vuur

Een (kamp)vuur houdt gevaren in voor de verblijvende groep en de directe omgeving. Enkele maatregelen kunnen de risico's die daaraan verbonden zijn, uitsluiten of toch minstens beperken. Zo richt je best een vaste kampvuurplaats in die voldoet aan de wettelijke vereisten (kampvuur maken kan als je 25 meter afstand houdt van bossen en wouden en 100 meter van huizen, heiden, boomgaarden ...) of op een andere plaats die werd goedgekeurd door de lokale brandweer. Andere afspraken met betrekking tot het maken van vuur leg je vast in het huishoudelijk reglement. Het betreft bijvoorbeeld de hoogte van het vuur, het verbod op brandversnellers, het gebruik van droog onbehandeld hout, het preventief voorzien van blusmateriaal, het behandelen van vuurresten, de wetgeving in geval van droogte Andere gevaren verbonden aan vuur zijn roken, de aanwezigheid van brandbare stoffen of elementen verbonden aan de infrastructuur van het verblijf. Een aantal maatregelen die helpen om de risico's te vermijden of te beperken, vind je terug in de checklists op onze website.

Water

In bepaalde omstandigheden kan ook water een gevaar vormen. In de eerste plaats denken we aan locaties met grachten of een (zwem)vijver. In de zomer is er bijvoorbeeld gevaar op verdrinking. In de winter is ijs dan weer aanlokkelijk, maar tegelijk verraderlijk. Een ander mogelijk gevaar is de aanwezigheid van blauwalgen waarvan de stoffen bijzonder giftig zijn.

Om risico's te beperken, kan je de toegang tot het water (tijdelijk) verbieden, enkele preventieve maatregelen opleggen of de groepen via goede communicatie wijzen op de gevaren. Verplicht tot een bepaalde leeftijd zwembandjes en/of informeer de groep over de diepte van het water, de ondergrond (stenen of zand) ...

In de tweede plaats denken we aan het gevaar op overstromingen. Jeugdverblijven en kampeerterrainen in risicogebied zoeken best antwoorden op de vraag hoe groepen tijdig kunnen geïnformeerd en geëvacueerd worden.

Hoogte

Een hoogteparcours is onderworpen aan een verplichte risicoanalyse (zie pagina 8), maar niet alles wat met hoogte te maken heeft, valt onder die wetgeving. Denk bijvoorbeeld aan trappen, ladders, een stapelbed of een toegankelijk dak. Daarom wordt best alles in de hoogte in kaart gebracht om het vervolgens te onderwerpen aan een risicoanalyse. Misschien resulteert dit dan in enkele eenvoudige ingrepen zoals een leuning, bedrandbeveiliging of enkele duidelijke afspraken.

Mobiliteit

Het brengen en ophalen van kinderen, het laden en lossen van materiaal, het verlaten van het domein ... zijn vaak hectische en soms ook gevaarlijke momenten. Hoe zorg je ervoor dat de risico's die daarbij gepaard gaan, beperkt blijven? Jawel, aan de hand van een risicoanalyse mobiliteit. Is er een goede afscheiding tussen parking en speelomgeving? Weet de automobilist dat er vlakbij een jeugdverblijf is? Kent de verblijvende groep de alternatieve trage wegen om specifieke locaties (dorp, bos, zwembad ...) te bereiken?

Dieren

Dieren rondom een verblijf zijn waardevol, toch zijn er ook hier enkele veiligheidsaspecten die je niet uit het oog mag verliezen. Niet elk dier is namelijk geschikt of kan je zonder toezicht bij kinderen en jongeren laten. Andersom kan je ook niet elk kind zomaar bij dieren laten. Sommige risico's zijn algemeen gekend, zoals een trap van een paard, andere zijn minder voor de hand liggend, zoals een allergische reactie.

Terrein

Gevaar schuilt soms in een klein hoekje. Zo kan een putje in het terrein ernstige gevolgen hebben voor een spelend kind. Denken we aan een verstuipte of gebroken voet. Aan de hand van een risicoanalyse terrein kan je dit gevaar in kaart brengen en de risico's vermijden door het graven van putten te verbieden of door te eisen dat elke put wordt gedempt. Of je kan de risico's inperken door de plaatsen waar putten wel gegraven kunnen worden, te beperken, zodat controle achteraf haalbaar blijft. Andere gevaren zijn (prikkel)draad, afval zoals glas of scherpe voorwerpen of opslagplaatsen voor bijvoorbeeld gasflessen.

	OK	NIET OK	NVT
CHECKLIST TERREIN			
er zijn geen afsluitingen met prikkeldraad			
er liggen geen scherpe voorwerpen (glas/metaal) in het speelveld			
gemaakte putten worden na gebruik opnieuw gedempt			
afgezaagde bomen zijn ofwel met de grond gelijk of hoger dan 1m			
hoogteverschillen of trappen rond de gebouwen zijn verlicht in het donker			
er is geen conflict tussen auto's op het terrein en spelende kinderen			
bomen worden na een storm gecontroleerd op gevaarlijke situaties			
water is afgebakend			
er zijn afspraken over tijdelijke constructies door groepen gemaakt			
er is een verbod op het zagen of kappen van bomen			
permanent aanwezige speeltoestellen zijn gekeurd door een erkend organisme			
permanent aanwezige speeltoestellen worden regelmatig nagezien			
DATUM CONTROLE:			
UITGEVOERD DOOR:			
OPMERKINGEN:			



Je handelt als een voorzichtig en redelijk persoon als je je bewust bent van de risico's en daarmee op een structurele manier aan de slag gaat.

Preventieadviseurs aan het woord

Peter Verschuren



Peter Verschuren is intern preventieadviseur bij de intercommunale ontwikkelingsmaatschappij voor de Kempen en vrijwilliger bij Scouts en Gidsen Vlaanderen. Een ideale mix van functies om het concept risicoanalyse voor onze sector in de praktijk te brengen.

Is het concept risicoanalyse toepasbaar op alle jeugdverblijven?

Absoluut. Van het concept moet noch de professionele, noch de vrijwillige uitbater schrik hebben. We zijn er in ons dagelijks leven nl. allemaal voortdurend mee bezig. Een voorbeeld: 's morgens willen we vermijden dat we ons overslapen, dus gebruiken we een wekker. Vertalen we dat naar een risicoanalyse, dan is overslapen het gevaar. Om het risico te elimineren of te beperken, zetten we een wekker. Hiermee is het risico om ons te overslapen, op een aanvaardbaar niveau gebracht.

Waarom is het belangrijk dat een risicoanalyse wordt uitgeschreven?

In elk jeugdverblijf zijn er gevaren en risico's. Om ons daarvan echt bewust te worden en daarmee op een structurele manier aan de slag te gaan, is het belangrijk om dit uit te schrijven, hoe moeilijk of lastig dat ook is.

WAARVOOR STAAT MUOPO? DE MUOPO METHODE ANALYSEERT VIJF DOMEINEN:

M

staat voor mens > competenties, kennis, juiste houding of gedrag ...

U

staat voor uitrusting > infrastructuur, machines, gereedschappen, tafels en stoelen ...

O

staat voor omgeving > lokalen, klimaat, lawaai, licht, lucht, (bos)gebied ...

P

staat voor product > scherpe voorwerpen, warme of koude voorwerpen, zware lasten ...

O

staat voor organisatie > inrichting verblijf, taken, werkregime, opleiding, communicatie, teamwerk ...

Welke methodes zijn voor jeugdverblijven het meest geschikt?

Er zijn heel wat methodes ontwikkeld, zoveel dat je door het bos de bomen niet meer ziet. Voor jeugdverblijven zou ik daarom adviseren om vooral een methode te kiezen die pragmatisch werkt zoals de MUOPO methode (zie kader op pagina 11). Bij die methodes komt het er vooral op neer om de gevaren in de verschillende domeinen snel te detecteren en daarvan de risico's in te schatten. Onaanvaardbare risico's worden vervolgens geëlimineerd of aan de hand van beheersmaatregelen terug op een aanvaardbaar niveau gebracht.

Waarom haal je specifiek de MUOPO methode aan als voorbeeld?

Binnen een jeugdverblijf moet je alle mogelijke gevaren onderkennen en nagaan wie risico loopt. Met de MUOPO-methode zorg je er voor dat alle factoren en aspecten in

je verblijf bekeken worden. Een gevaar is alles wat schade kan berokkenen, gaande van materiële schade, geringe letsels of gezondheidsproblemen tot letsels die invaliditeit, een slechte gezondheid of zelfs de dood tot gevolg kunnen hebben. Om te voorkomen dat gevaren over het hoofd worden gezien of bepaalde aspecten van je activiteiten meer aandacht krijgen dan andere, helpt de MUOPO-methode om het hele plaatje te zien.

Hoeveel tijd moet je als uitbater voorzien voor een risicoanalyse in het algemeen?

Vooraf bij de opstart vergt de risicoanalyse veel tijd en energie. Je start namelijk van een blanco blad. In een jeugdverblijf zou ik daarom eerst iemand aanstellen voor het voorbereidende werk. Die persoon lijst dan de gevaren en risico's op. Vervolgens kan een werkgroep - want een risicoanalyse

maken is toch vooral teamwork - verder uitdiepen. Welke gevaren en risico's ontbreken nog? Hoe kunnen we die risico's elimineren of verminderen? Eenmaal die fase achter de rug is, is de tijdsinvestering nog beperkt. Dan moet er enkel nog bijgeschaafd worden op basis van evaluaties of nieuwe situaties.

Hoe vermijd je dat de risicoanalyse dode letter blijft?

Iedereen kan zijn eigen werkwijze kiezen maar mijn suggestie is: werk met checklists en doe afhankelijk van de risico's jaarlijks of driejaarlijks een grondige evaluatie. Zo blijven de checklists actueel. Of implementeer een agendapunt 'veiligheid' in je structurele vergaderingen. Zo komen de verschillende domeinen waarop veiligheid van toepassing is, gespreid aan bod.



Mieke Sevenans en Ruben De Sutter

Mieke Sevenans en Robin De Sutter werken voor Prevent Agri Vlaanderen, een organisatie die de veiligheid en het welzijn van de werknemers op de werkvloer van de groene sectoren wil bevorderen. Op vraag van De Blijve Alpaca, een actief landbouwbedrijf en jeugdverblijf in Lokeren, voerden ze een veiligheidsaudit uit waarmee uitbaterster Hilde Colman verder aan de slag kan.

Wie is de doelgroep van Prevent Agri Vlaanderen?

Prevent Agri is een organisatie opgericht door de sociale partners uit de groene sector. Onze middelen komen rechtstreeks van de fondsen tuinaanleg, tuinbouw en landbouw. We worden niet ondersteund door de overheid. Onze doelgroep is de volledige groene sector.

Wat is jullie opdracht?

We ondersteunen en begeleiden bedrijfsleiders naar een veiligere land- en tuinbouw, maar we zijn geen controlerend orgaan. Je mag ons dus niet verwarren met een inspectiedienst of de wettelijk verplichte externe dienst voor de preventie op het werk.

Hoe komt het dat het jeugdverblijf De Blijde Alpaca mee in de oefening werd opgenomen?

Op vraag van de dienst landbouweducatie van de provincie Oost-Vlaanderen is een project opgezet in het kader van 'Beleef de Boerderij'. Dat zijn boerderijen die intekenen om, naast hun agrarische activiteit, ook activiteiten zoals feestjes, klasbezoeken en jeugdkampen in te richten voor kinderen en jongeren. De Blijde Alpaca is daarvan een mooi voorbeeld en kwam dus in aanmerking voor de doorlichting.

Kunnen andere jeugdverblijven gelegen op landbouwbedrijven nu nog beroep doen op jullie diensten?

Jawel, op voorwaarde dat ze tot onze doelgroep behoren.

Welke methode werd er voor het jeugdverblijf gebruikt?

Voor het nevenproject werd er geen risicoanalyse 'pur sang' gebruikt, maar wel een veiligheidschecklist. Die checklist werd op basis van onze terreinkennis opgesteld en kan gezien worden als een neutrale kwaliteitsmeting.

Werden er aanbevelingen of maatregelen geformuleerd?

Inderdaad. Zo kwamen we tot de vaststelling dat een meerderheid van de bedrijfsleiders binnen Beleef de Boerderij geen notie hadden van EHBO. Daarom heeft de dienst landbouweducatie van de provincie Oost-Vlaanderen een cursus ingericht voor alle bedrijven in de pool.

Welke potentiële gevaren en risico's zijn er verbonden aan een verblijf gelegen op landbouwbedrijven?

De aanwezigheid van kinderen op het bedrijf is niet altijd duidelijk voor derden die het erf betreden. Dit maak je best kenbaar, bijvoorbeeld aan de hand van een waarschuwingsbord. Ook een snelheidsbeperking (eventueel via verkeersdrempels), de aanwezigheid van landbouwdieren, zwaar vervoer, kortom alles wat samenvalt met de bedrijfsvoering, moeten bekeken en eventueel aangepast worden. En de toegang tot openliggende (mest)putten, fytoproducten, veterinaire materialen ... moet ten allen tijde vermeden worden. Controle op tekenbeten verdient tevens de nodige aandacht.

Kan je één van bovenstaande gevaren nog wat concreter maken?

Op veel landbouwbedrijven zijn honden aanwezig. In combinatie met kinderen zijn honden echter een gevaar dat eigenaars dikwijls fout inschatten. De honden worden als braaf omschreven, maar via het project hebben we weet van twee ongevallen. Ons advies is daarom altijd om honden van kinderen te scheiden.

Welke specifieke gevaren, risico's en maatregelen werden er geformuleerd voor het verblijf De Blijde Alpaca?

Voor de kinderen en jongeren waren er speeltuigen aanwezig. Ons advies was om na te kijken of deze voldoen aan de richtlijnen. Daarenboven moet de bedrijfsleider dit periodiek controleren. Een tweede advies was rond het aanbieden van voedingsmiddelen. Voordat je die aanbiedt, bijvoorbeeld na een rondleiding, pols je best eerst naar allergieën en voorzie je – indien mogelijk – in alternatieven.

Hoeveel tijd moet een uitbater voorzien?

De impact voor de uitbater blijft beperkt tot het bezoek. Dat duurt gemiddeld anderhalf uur. Het administratieve werk voeren wij uit.

Wat is de gemiddelde kostprijs?

Omdat onze leden reeds (via de fondsen) betalen voor de algemene werking, rekenen we voor die extra ondersteuning geen kosten door.

HUIS WERK 68

In oktober verschijnt HuisWerk 68, met daarin een dossier rond het nieuwe masterplan jeugdkampen.

Vlak voor de zomer keurde de Vlaamse regering een nieuw masterplan jeugdkampen goed. Het is een plan dat focust op drie actiedomeinen: aanbod, omgeving/bereikbaarheid en jeugdtoerismebeleid. Na de zomer zal een taskforce opgericht worden waar uitvoering wordt gegeven

aan de 38 verschillende acties, opgenomen in het plan.

In het dossier gaan we in op de inhoud van het plan en laten we een aantal belangrijke partners aan het woord over hun ambities.

Heb je zelf nog goede suggesties of tips of wil je reageren op dit thema, laat het ons weten via ondersteuning@cjt.be.